46. DERS

ŞART EDATLARI

ŞART EDATLARI

Her dilde olduğu gibi Arapça'da da bir eylemin gerçekleşmesini belirli bir koşula bağlayan ve '*Şart Edatları*' adını verdiğimiz birtakım isim ve harflerle başlatılan cümle yapıları bulunmaktadır. '*Şart Cümleleri*' adını verdiğimiz bu cümle çeşidi iki temel öğeden oluşmaktadır : Şart Cümlesi ve Cevap Cümlesi. Şart edatlarından hemen sonra yer alan '***şart cümlesi***', cümledeki eylemleri koşula bağlarken, '***cevap cümlesi***' de '***şart***'ın gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkacak olan sonuçları bildirir. Bir başka ifade ile ikinci cümlede (**cevap cümlesinde**) bildirilen durum veya eylemin gerçekleşmesi ilk cümlede (**şart cümlesinde**) ifade edilen koşulun gerçekleşmesine bağlıdır.

Şart edatları da kendi arasında iki grupta ele alınmaktadır:

I. İki muzâri fiili cezmeden şart edatları

II. Cezmetmeyen şart edatları

Aşağıdaki tablolarda yer alan şart edatlarını ve cümledeki fonksiyonlarını dikkatle takip ediniz.

ÖNEMLİ NOT (1)

Bir şart cümlesinin '***Şart Cümlesi***' ve '***Cevap/Ceza Cümlesi***' olmak üzere iki temel öğeden oluştuğunu biliyoruz. İşte bu her iki cümlede yer alan fiillerin gerek zaman gerekse irap itibariyle durumları şöyledir:

- '***Şart Cümlesi***' ve '***Cevap/Ceza Cümlesi***'nin her ikisi de mazi olabilir.
- '***Şart Cümlesi***' ve '***Cevap/Ceza Cümlesi***'nin her ikisi de muzâri olabilir.
- Ya da bu öğelerden ilki mazi diğeri muzâri (veya tam tersi) olabilir. Bu durumdaki muzari fiillerin cezmi şart değildir.

İki Muzari Fiili Cezmeden Şart Edatları			
Cümle İçinde Kullanımı	Anlamı	Şart Edatı	
إِنْ تَنَمْ مُبَكِّرًا تَسْتَيْقِظْ مُبَكِّرًا	Eğer ... se Şayet ... se	إِنْ	1
إِذْمَا تَحْتَرِمِ الْكِبَارَ يَحْتَرِمْكَ الصِّغَارُ	Eğer ... se Şayet ... se	إِذْمَا	2
مَنْ يَعْمَلْ صَالِحًا يُجْزَ بِهِ	Kim (i/e) ... se Her kim (i/e) ... se	مَنْ	3
مَا تَزْرَعْ تَحْصُدْهُ	Ne (yi/ye) ... se Her ne (yi/ye) ... se	مَا	4
مَهْمَا تَقْرَأْ تَسْتَفِدْ مِنْهُ	Her ne (yi/ye) ... se	مَهْمَا	5
مَتَى يَبْرُدِ الْجَوُّ تُشْعِلِ الْمِدْفَأَةَ	Ne zaman ... se Her ne zaman .. se	مَتَى	6
أَيَّانَ تَرْجِعْ نَذْهَبْ إِلَى الْمَسْرَحِ	Ne zaman ... se Her ne zaman .. se	أَيَّانَ	7
أَيْنَ تَتْعَبْ تَسْتَرِحْ فِيهِ	Nerede ... se Her nerede ... se	أَيْنَ	8
أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ	Nereye ... se Nerede ... se	أَيْنَمَا	9
أَنَّى تَزُرْ فِي تُرْكِيَا يُعْجِبْكَ	Nereye ... se Nerede ... se	أَنَّى	10
أَيَّ مُعَلِّمٍ تُقَابِلْهُ تُصَافِحْهُ	Hangi ... se	أَيُّ	11
حَيْثُمَا تَجِدِ الْفُطْرَ تَجْمَعْهُ	Nereye ... se Nerede ... se	حَيْثُمَا	12
كَيْفَمَا تُعَامِلِ النَّاسَ يُعَامِلُوكَ	Nasıl ... se Her nasıl ... se	كَيْفَمَا	13

İki Muzârî Fiili Cezmeden Edatlarla İlgili Cümle Örneği (I)		
Haber (Mahallen Merfû)		Mübteda (Mahallen Merfû)
يَفْشَلْ	يَكْسَلْ	مَنْ
Cevap Fiili	Şart Fiili	Şart Edatı
Kim tembellik ederse başarısız olur.		

İki Muzârî Fiili Cezmeden Edatlarla İlgili Cümle Örneği (II)		
Mefûlün Fiili ve Fâili		Mefûlün Bih (Mahallen Mansup)
تُسَلِّمْ عَلَيْهِ	تُصَادِفْ	مَنْ
Cevap Fiili	Şart Fiili	Şart Edatı
Kime rastlarsan selâm verirsin.		

İKİ MUZARİ FİİLİ CEZMEDEN ŞART EDATLARI İLE İLGİLİ ÖRNEKLER

(1) مَنْ يَزْرَعِ الشَّرَّ يَحْصُدْ عَوَاقِبَهُ الْأَلِيمَةَ.

Kim kötülük ekerse acı sonuçlarını hasat eder (Eden bulur).

(2) مَا تَدَّخِرِ الْيَوْمَ يَنْفَعْكَ غَدًا.

Bugün ne biriktirirsen yarın sana faydası dokunur.

(3) مَا تَتَعَلَّمْ فِي الصِّغَرِ يَنْفَعْكَ فِي الْكِبَرِ.

Küçükken öğrendiğin her şey, büyüdüğünde sana fayda temin eder.

(4) مَا تَقْرَأْ مِنْ هٰذِهِ الْمَوْسُوعَاتِ يُفِدْكَ مَدَى الْحَيَاةِ.

Bu ansiklopedilerden ne okursan, sana yaşam boyunca yarar sağlar.

(5) مَهْمَا تُخْفِ فِي خَلَدِكَ تُظْهِرْهُ الْأَيَّامُ الْآتِيَةُ.

İçinde (kalbinde) ne saklarsan sakla, gelecek günler onu ortaya çıkaracaktır.

(6) إِنْ تَفْتَحِ النَّوَافِذَ يَتَجَدَّدِ الْهَوَاءُ الْمُلَوَّثُ فَجْأَةً.

Pencereleri açarsan, kirli hava derhal yenilenir.

(7) إِنْ تُتْقِنْ عَمَلَكَ يَرْضَ عَنْكَ رُؤَسَاؤُكَ.

İşini sağlam yaparsan patronların senden memnun kalır.

(8) مَنْ يُسَاعِدْنِي يَفُزْ بِالْجَائِزَةِ الْكُبْرَى.

Kim bana yardım ederse büyük ödülü kazanır.

(9) إِنْ تَزُرْ أَرْيَافَنَا تُشَاهِدْ فِيهَا تَطَوُّرًا زِرَاعِيًّا كَبِيرًا.

Köylerimizi ziyaret edersen, büyük bir tarımsal gelişmeye tanık olursun.

(10) إِلاَّ (إِنْ + لاَ) تَجْتَهِدُوا تَرْسُبُوا فِي الصَّفِّ.
Şayet çalışmassanız sınıfta kalırsınız.

(11) لَإِنْ تَقُومُوا بِوَاجِبَاتِكُمْ بِحَقٍّ تَسْتَرِيحُوا فِي الْمُسْتَقْبَلِ.
Eğer görevlerinizi hakkıyla yaparsanız, istikbalde rahat edersiniz.

(12) إِنْ تُخْلِصُوا فِي وَظَائِفِكُمْ يُحِبَّكُمُ الْجَمِيعُ.
Görevlerinizde samimi olursanız herkes sizi sever.

(13) مَتَى تَتَمَسَّكُوا بِأَوَامِرِ اللهِ تَنَالُوا مَرْضَاتَهُ.
Allah'ın emirlerine ne zaman sarılırsanız, rızasını o zaman kazanırsınız.

(14) مَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ تُثَابُوا عَلَيْهِ يَوْمَ الْآخِرَةِ.
Hayır adına ne harcama yaparsanız, ahiret gününde sevabını alırsınız.

(15) مَهْمَا تَبْذُلْنَ مِنْ مَجْهُودَاتٍ يُقَدِّرْهُ النَّاسُ.
Ne kadar gayret sarfederseniz, insanlar onu takdir edecektir.

(16) أَيْنَمَا تَكُونُوا فِي هٰذَا الْبَلَدِ تَتَّصِلُوا بِنَا سَهْلاً.
Bu ülkede nerede olursanız olun, bize kolay bir şekilde ulaşabilirsiniz.

(17) مَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ.
Kim zerre kadar iyilik yaparsa, (karşılığını) görür.

(18) إِنْ تُهْمِلْ وَاجِبَكَ فَشِلْتَ فِي حَيَاتِكَ.
Şayet görevini ihmal edersen, hayatında başarısız olursun.

(19) مَنِ اجْتَهَدَ فِي عَمَلِهِ يَكْسِبْ رِضَاءَ سَادَتِهِ.
İşinde çalışan kimse, amirlerinin hoşnutluğunu kazanır.

(20) مَا تُقَدِّمْ مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللهُ.
Hayır adına ne sunarsanız (işlerseniz), Allah onu bilir.

(21) مَتَى تَقْرَأْ الصُّحُفَ تَعْرِفِ الْكَثِيرَ عَنْ أَحْوَالِ الْعَالَمِ.
Ne zaman gazeteleri okursan, dünya ahvaline dair pekçok şey öğrenirsin.

(22) حَيْثُمَا تُسَافِرْ يَأْتِ ابْنُكَ عَلَى إِثْرِكَ.
Her nereye gitsen, oğlun da peşin sıra seni izler.

(23) مَتَى يَرْتَفِعْ مُسْتَوَى التَّعْلِيمِ يَزْدَهِرْ اِقْتِصَادُ الْبَلَدِ.
Ne zaman Öğretim seviyesi yükselirse, ülke ekonomisi de o zaman gelişir.

(24) إِنْ تَسْتَعْمِلِ الْوَسَائِلَ الْحَدِيثَةَ تَنْخَفِضْ تَكَالِيفُ الْمَشْرُوعِ.
Modern ekipmanları kullanırsanız, projenin maliyeti (masrafları) azalır.

(25) إِذْمَا يَسْتَقِلِ الرَّئِيسُ يَزْدَدِ التَّضَخُّمُ الْمَالِيُّ.
Cumhurbaşkanı istifa ederse, enflasyon artar.

(26) حَيْثُمَا يَنْزِلِ الْعَالِمُ تَسُدْ الْكَرَامَةُ وَ الْوَقَارُ.
Alim nerede bulunursa, o yere saygınlık ve vakar hakim olur.

(27) أَيَّ عَمَلٍ يَعْمَلِ الْوَالِدُ يُقَلِّدْهُ أَبْنَاؤُهُ.
Baba hangi işi yaparsa, çocukları kendisini taklid eder.

(28) مَهْمَا تُفْرِطْ فِي إِكْرَامِ النَّاسِ تُكْرَمْ.
İnsanlara ikramda ne kadar cömert davranırsan, aynıyla mukabele görürsün.

(29) كَيْفَمَا تُضَيِّفْ أَقَارِبَنَا نُضَيِّفْ أَقَارِبَكَ.
Akrabalarımızı nasıl ağırlarsan, akrabalarını aynı şekilde ağırlarız.

(30) إِنْ تَغُضَّ الطَّرْفَ عَنْ هَفَوَاتِي أَصْفَحْ عَنْكَ.
Sen benim sürçmelerime göz yumarsan, ben de seni bağışlarım.

(31) مَهْمَا يَحْدُثْ مِنْ مَصَائِبَ أُؤَيِّدْكَ فِي جَمِيعِ الْأَحْوَالِ.
Her ne sıkıntı olursa olsun, tüm koşullarda seni desteklerim.

(32) إِنْ تُسْرِعُوا تَلْحَقُوا بِالطَّائِرَةِ فِي مَوْعِدِهَا.
Eğer acele ederseniz, uçağı zamanında yakalarsınız.

(33) مَتَى يَصْدُقِ النَّاسُ تَعُمَّ الْفَضِيلَةُ الْمُجْتَمَعَ كُلَّهُ.
İnsanlar ne zaman doğru sözlü olurlarsa, erdem tüm topluma şamil olur.

(34) مَتَى تَحْسُنْ أَخْلَاقُ النَّاسِ تَسْهُلْ إِدَارَةُ الدَّوْلَةِ وَ الْمُجْتَمَعِ.
İnsanların ahlakı iyi olduğunda, devlet ve toplum idaresi (o zaman) kolay olur.

(35) أَيْنَمَا يَجْلِسِ الْعَالِمُ الْفَاضِلُ يَحْتَرِمْهُ النَّاسُ كُلَّ الِاحْتِرَامِ.
Fazilet sahibi bir alim nereye oturursa, insanlar büyük bir saygı gösterir.

(36) مَتَى تُصْغِ إِلَى شَرْحِ الْمُعَلِّمِ تَتَعَمَّقْ فِي مَجَالِ الْعِلْمِ.
Öğretmenin açıklamalarına kulak verirsen, bilimsel alanda derinleşirsin.

(37) مَتَى تَسِرْ بِبُطْءٍ وَسْطَ الزِّحَامِ تَسْلَمْ مِنَ الْخَطَرِ.
Kalabalık ortasında yavaş yavaş yürüdüğünde tehlikeden korunursun.

(38) أَيْنَمَا يُوجَدِ الْأَمْنُ يُفَضِّلِ النَّاسُ الْعَيْشَ فِيهِ.

Emniyet nerede bulunursa, insanlar orada yaşamayı tercih ederler.

(39) مَتَى تُغِثِ الْمُحْتَاجِينَ يَشْكُرُوكَ.

İhtiyaç sahiplerine yardım ettiğinde sana müteşekkir olurlar.

(40) مَنْ يُحَافِظُوا عَلَى صِحَّتِهِمْ يَعِيشُوا مُدَّةً أَطْوَلَ.

Sağlıklarını koruyanlar daha uzun ömürlü olurlar.

(41) مَتَى تَحْرِصْ عَلَى مَطَالِبِكَ تُحَقِّقْ أَهْدَافَكَ.

Taleplerin konusunda azimli olursan, hedeflerini gerçekleştirirsin.

(42) أَيْنَ يَنْتَشِرِ التَّعْلِيمُ يَرْقَ فِيهِ مُسْتَوَى الْعَيْشِ.

Öğretim her nerede yaygınlaşırsa, yaşam standardı orada yükselir.

(43) مَنْ يُفْرِطْ فِي الْأَكْلِ يَتْخَمْ.

Yemekde ölçüyü kaçıran, mide fesadına uğrar.

(44) مَنْ يَتْعَبْ فِي صِغَرِهِ يَتَمَتَّعْ فِي كِبَرِهِ.

Küçüklüğünde yorulan, büyüdüğünde (yorgunluğunun) faydasını görür.

(45) مَنْ يَجْتَنِبْ أَذَى الْآخَرِينَ يَنْجُ مِنْ أَذَاهُمْ.

Başkalarına eziyet etmekten kaçınan, (bu kimselerin) ezalarından kurtulur.

(46) مَنْ يُسَافِرْ الْبِلَادَ الْأَجْنَبِيَّةَ كَثِيرًا تَزْدَدْ تَجَارِبُهُ.

Herkim yabancı ülkeleri çokça ziyaret ederse, deneyimleri artar.

(47) مَا تُضَيِّعْ مِنْ وَقْتِكَ تَنْدَمْ عَلَيْهِ.

Zamanından her ne kaybetsen, pişman olursun.

(48) أَيَّانَ تُنَادِنِي أُجِبْكَ.

Bana her ne zaman seslensen, sana yanıt veririm.

(49) أَيْنَ تَذْهَبُوا فِي هٰذِهِ الرِّحْلَةِ نَصْحَبْكُمْ.

Bu gezide her nereye gitseniz, size eşlik edeceğiz.

(50) أَنَّى يَنْزِلْ ذُو الْعِلْمِ الْوَافِرِ يُحْسَدْ.

Engin bilgili kimse her nereye gitse, haset edilir (edenler olur).

(51) حَيْثُمَا يَنْزِلِ الْمَطَرُ تَنْمُ الْأَعْشَابُ وَ الْأَشْجَارُ.

Yağmur nereye yağsa, otlar ve ağaçlar gelişir.

(52) كَيْفَمَا تُعَامِلِ النَّاسَ يُعَامِلُوكَ.

İnsanlara nasıl davranırsan, sana (o şekilde) davranırlar.

(53) إِنْ تَجْلِسْ فِي مَجْرَى الْهَوَاءِ تَمْرَضْ حَالاً.

Cereyanda kalırsan derhal hasta olursun.

(54) أَنَّى تُرْسِلْ رِسَالَةً بِالْبَرِيدِ الْمُسَجَّلِ تَصِلْ حَالاً.

İadeli taahhütlü bir mektubu nereye göndersen derhal ulaşır.

(55) إِذْمَا تُطِعْ وَالِدَكَ يُحِبَّكَ اللهُ وَ النَّاسُ أَجْمَعِينَ.

Babana itaat edersen, hem Allah, hem de tüm insanlar seni sever.

(56) أَيَّ بَابٍ تَقْرَعْ تُوَاجِهْ وَجْهًا بَشُوشًا فِي هٰذَا الْحَيِّ.

Bu semtte hangi kapıyı çalsan, mütebessim bir çehre ile karşılaşırsın.

(57) مَنِ اسْتَبَدَّ بِرَأْيِهِ أَبْعَدَ النَّاسَ حَوْلَهُ.

Kim kendi görüşünü dayatırsa, çevresindeki insanları kendisinden uzaklaştırır.

(58) مَنْ عَيَّرَ صَدِيقَهُ قَطَعَ الصَّدَاقَةَ.

Kim dostunun ayıplarını ortaya dökerse, dostluk bağını kesmiş olur.

(59) مَنْ يَبْتَعِدْ عَنْ مُصَاحَبَةِ الْأَشْرَارِ يَنْجُ مِنْ شَرِّهِمْ.

Kim kötülerle arkadaşlık etmekten uzak durursa, şerlerinden emin olur.

(60) إِنْ تُحْسِنَا إِلَى الْكَرِيمِ تَكْسِبَا صَدَاقَتَهُ.

(İkiniz) onurlu birine iyilikte bulunursanız, dostluğunu kazanırsınız.

ÖNEMLİ NOT (2)

- Şart edatlarından أَيَّانَ , مَتَى, حَيْثُمَا , أَنَّى ve أَيْنَ , başlarında yer aldıkları cümlelerle ilgili olarak bir zaman ve mekan kavramına işaret etmeleri nedeniyle cümlenin mefûlün fih öğesi (zarf cümlesi) olarak kabul edilirler.
- Şart edatlarından كَيْفَمَا, başında yer aldığı fiil cümlesi ile ilgili olarak bir '*durum/hal*' kavramına işaret ettiği için cümlede daima 'Hâl' öğesi konumundadır.
- Şart edatlarından أَيٌّ ise cümleye kattığı anlama bağlı olarak içinde yer aldığı cümlenin; mübtedası, mefûlün bihi, mefûlün fihi, hâli vs. olabilir.

ÖNEMLİ NOT (3)

● Şart edatlarından إِنْ , إِذْمَا ve لَوْ harf olup bunların dışında kalan edatlar ise isimdir. Harflerin iraptan mahalli bulunmadığı için bu üç şart edatı da cümlede herhangi bir öğe olarak görev yapmaz. Ancak geri kalan ve '*isim*' olan şart edatlarının hepsi -*şart edatı olmasının yanısıra*- yerine göre başlarında bulundukları cümlenin mübtedası, mefûlün bihi, mefûlün fihi gibi dilbilgisel roller oynayabilmektedir.

● مَنْ , مَا ve مَهْمَا şart isimlerinden sonra lazım bir fiil veyahut ta mefûlün bihini almış müteaddi bir fiil gelmesi durumunda bu üç şart ismi bulundukları cümlenin mübtedası kabul edilir. Şart ve cevap cümlesinden oluşan geri kalan kısım ise bir bütün halinde haber öğesini teşkil eder. Bu üç şart edatından sonra müteaddi bir fiil geldiği halde, cümlede ayrıca bir mefûl görünmüyorsa bu taktirde bizzat şart edatının kendisi cümlenin mefûlü olarak değerlendirilir.

Cezmetmeyen Şart Edatları			
Cümle İçinde Kullanımı	Anlamı	Şart Edatı	
لَوْ يَنْزِلُ الْمَطَرُ نَلْجَأُ إِلَى الْكَهْفِ	Eğer ... se Şayet ... se	لَوْ	1
إِذَا يَصْدُقُ الْمُتَّهَمُ يَسْهُلُ أَمْرُ الْقَاضِي	Eğer ... se Şayet ... se	إِذَا	2

Cezmetmeyen Şart Edatları ile İlgili Örnek Cümle		
		Harf (İraptan Mahalli Yok)
تَخْتَبِرُ	تَسِنُّ	إِذَا \ لَوْ
Cevap Fiili	Şart Fiili	Şart Edatı
Yaşın ilerledikçe tecrübe kazanırsın.		

CEZMETMEYEN ŞART EDATLARI İLE İLGİLİ ÖRNEK CÜMLELER

(1) لَوْ أَسْتَطِيعُ وَهَبْتُ كُلَّ طَالِبٍ هَدِيَّةً.

Şayet elimde olsaydı, her öğrenciye bir hediye verirdim.

(2) إِذَا أَحْسَنْتَ إِلَى الْفَقِيرِ أَحَبَّكَ اللهُ وَ النَّاسُ أَجْمَعِينَ.

Muhtaç kimseye iyilikte bulunursan, hem Allah hem de tüm insanlar seni sever.

(3) إِذَا نَزَلَ الْمَطَرُ تَظْهَرُ النَّبَاتَاتُ وَ الْفُطْرِيَاتُ.

Yağmur yağdı mı, bitkiler ve mantarlar ortaya çıkar.

(4) إِذَا كَانَ الْجَوُّ رَطْبًا تَظْهَرُ بَعْضُ الزَّوَاحِفِ مِثْلِ الْحَلَزُونِ وَ الْبَزَّاقَةِ وَ الدُّودِ.

Hava rutubetli olduğunda, salyangoz, sümüklü böcek ve solucan gibi bazı sürüngenler ortaya çıkar.

(5) لَوْ تُسَكِّرُ الْحَنَفِيَّةَ جَيِّدًا نَدْفَعُ أَقَلَّ.

Çeşmeyi iyi kapatırsan, daha az ödeme yaparız.

(6) لَوْ أَكْثَرْتَ مِنَ اللَّوْمِ وَ الْعِتَابِ ابْتَعَدَ عَنْكَ جَمِيعُ أَصْدِقَائِكَ.

Kınama ve azarlamada aşırı gidersen tüm dostların senden uzaklaşır.

(7) لَوْ سَادَ التَّعَاوُنُ الدُّوَلِيُّ قَلَّ عَدَدُ الْحُرُوبِ.

Uluslar arası yardımlaşma hakim olursa, savaşların sayısı azalır.

(8) إِذَا عَمِلْتَ عَمَلاً صَالِحًا فُزْتَ بِرِضَى الْمُجْتَمَعِ.

Şayet hayırlı bir iş yaparsan, toplumun hoşnutluğunu elde edersin.

(9) لَوْ تَزْرَعُ الشَّرَّ تَحْصُدُ النَّدَمَ.

Kötülük yaparsan pişman olursun.

(10) إِذَا عَطَفْتَ عَلَى الْيَتِيمِ تَسْعَدُ بِمَا فَعَلْتَ.

Yetime şefkat gösterdiğinde, yaptığın işten ötürü mutlu olursun.

(11) لَوْ يَتَخَرَّجُ مُحَمَّدٌ هٰذَا الْعَامَ يُوَاصِلُ دِرَاسَتَهُ الْعَالِيَةَ.

Eğer Muhammed bu sene mezun olursa, yüksek öğrenimine devam edecek.

(12) لَوْ أَحْصُلُ عَلَى الْجَائِزَةِ الْجَامِعِيَّةِ أُقَدِّمُ لَكُمْ كَبَابًا عَلَى نَفَقَتِي.

Şayet üniversite ödülünü kazanırsam, size kebap ısmarlayacağım.

(13) لَوْ تُسَافِرُونَ إِلَى الشَّاطِئِ تَتَمَتَّعُونَ بِالْبَحْرِ.

Eğer sahile giderseniz, denizin tadını çıkarırsınız.

(14) لَوْ تُصَادِقُ الْكِرَامَ تَتَخَلَّقُ بِأَخْلَاقِهِمْ.

İyi insanlarla dostluk kurarsan, onların ahlakı ile ahlaklanırsın.

(15) إِذَا تَزِيدُ رَوَاتِبُ الْمُوَظَّفِينَ وَ الْعُمَّالِ تَنْشَطُ الْأَسْوَاقُ الْمَالِيَّةُ.

Memurların ve işçilerin maaşları yükselirse, mali piyasalar canlanır.

(16) إِذَا عَمَّ التَّعْلِيمُ وَ التَّرْبِيَةُ تَنْخَفِضُ نِسْبَةُ الْجَرَائِمِ فِي الْأَرْيَافِ.

Eğitim ve öğretim yaygınlaşırsa, taşradaki suç oranı azalır.

(17) لَوْ نَزَلَ الثَّلْجُ كَثِيرًا فِي الشِّتَاءِ يَقِلُّ قَطْعُ الْمِيَاهِ وَ الْكَهْرَبَاءِ فِي الصَّيْفِ.

Şayet kışın fazlaca kar yağarsa, yazın su ve elektrik kesintisi az olur.

(18) إِذَا احْتَرَمَ الْأَوْلَادُ أَبَوَيْهِمْ ظَهَرَ مُجْتَمَعٌ مِثَالِيٌّ.

Eğer çocuklar ebeveynlerine hürmet ederlerse ideal bir toplum ortaya çıkar.

(19) لَوْ بَادَرْتَ إِلَى كِتَابَةِ أُطْرُوحَتِكَ الْآنَ لَانْتَهَيْتَ مِنْهَا فِي سَنَةٍ وَاحِدَةٍ.

Tezin yazımına şimdi başlarsan, bir sene içerisinde tamamlarsın.

(20) لَوْ رَأَتِ الْمَرْأَةُ زَوْجَهَا يَشْرَبُ خَمْرًا لَجُنَّتْ جُنُونًا.

Eğer kadın, kocasını içki içerken görürse çıldırır.

(21) لَوْ تُحَاوِلُ أَنْ تُخَادِعَنَا لَتَفْشَلُ وَ تَخْسَرُ.

Bizi aldatmaya çalışırsan başaramazsın ve zararlı çıkarsın.

(22) لَوْ أَدْرَكَ النَّاسُ قِيمَةَ الْوَقْتِ لَكَانَتِ الْبَشَرِيَّةُ فِي مَكَانَةٍ أَرْقَى الْيَوْمَ.

İnsanlar zamanın değerini bilselerdi, bugün insanlık daha iyi bir yerde olurdu.

(23) لَوْ تَتَعَامَلُ مَعَ النَّاسِ بِتَسَامُحٍ أَكْثَرَ لَاتَّخَذْتَ كَثِيرًا مِنَ الْأَصْدِقَاءِ.

Eğer insanlara daha toleranslı davranırsan çok fazla dost kazanırsın.

أَيُّ DIŞINDAKİ TÜM ŞART EDATLARI MEBNİDİR.

HATIRLATMA

- Cezmetmeyen şart edatlarından لَوْ in cevabının başına, manaya ve iraba etkisi olmayan zâid üstünlü bir lâm (لَ) harfi getirilebilir.

ÖNEMLİ NOT (4)

● İki muzariyi cezmeden إِنْ edatı, nadiren de olsa, karşımıza farklı görünümlerde çıkabilir.

(1) إِنْ ve zaid bir مَا 'nın bileşimi olan إِمَّا biçimi. Bunun şart fiili daima tekit nunlu gelmektedir.

فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا.

İnsanlardan birini görecek olursan,
"Şüphesiz ben Rahmân'a susmayı adadım" de.

إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلاَهُمَا فَلاَ تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ.

Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara "öf!" bile deme!

(2) إِنْ ve nefiy (olumsuzluk) belirten لَا 'dan oluşan إِلَّا biçimi. Bunu, istisnâ edatı olan إِلَّا ile karıştırmamak gerekir. Zaten bu edatın hemen arkasından şart ve cevabın gelmesi bu hususta yardımcı olur.

إِلَّا (إِنْ لَا) تَجْتَهِدْ تَفْشَلْ.

Çalışmazsan başarısız olursun.

إِلَّا (إِنْ لَا) تُتْقِنِ الْعَرَبِيَّةَ فَتَكَلَّمْ بِالْفَرَنْسِيَّةِ.

Arapçan iyi değilse Fransızca konuş.

Not: Şayet إِلَّا edatı وَإِلَّا biçimini almışsa bu 'Yoksa/Aksi taktirde' anlamına gelir. Örnekleri inceleyiniz.

اِسْتَعْجِلْ، وَإِلَّا نَتَأَخَّرْ عَنِ الْمُحَاضَرَةِ.

Acele et, yoksa derse geç kalacağız.

لَا تَشْرَبْ مَاءً بَارِدًا، وَإِلَّا تَمْرَضْ.

Soğuk su içme, aksi taktirde hasta olursun.

ÖNEMLİ NOT (5)

● Yukarıda cezmetmeyen şart edatları olarak zikrettiğimiz إِذَا ve لَوْ edatlarına dahil edebileceğimiz birkaç edat daha bulunmaktadır. Bunların anlam ve fonksiyonları şöyledir:

(1) لَمَّا : Mazi fiillerden önce gelir ve Türkçe'ye (…-dığı zaman, …-dığı vakit, …-ınca/ince, …-ında/inde vs.) şeklinde tercüme edilir.

لَمَّا حَضَرَ الْمَدْعُوُّونَ جَمِيعًا بَدَأَتِ الْحَفْلَةُ.

Tüm davetliler geldiğinde parti başladı.

لَمَّا رَنَّ الْجَرَسُ دَخَلَ الطُّلَّابُ الْفُصُولَ.

Zil çalınca öğrenciler sınıflara girdi.

لَمَّا تَسَاقَطَ الْمَطَرُ تَسَرَّعْنَا إِلَى الْبُيُوتِ.

Yağmur atıştırmaya başlayınca evlere koşuşturduk.

(2) كُلَّمَا : Mazi fiillerden önce gelir. Türkçe'ye (Her …-dığında, Ne zaman …-se/sa, Her ne zaman …-se/sa vs.) şeklinde tercüme edilir.

كُلَّمَا سَافَرْنَا إِلَى الْخَارِجِ اِشْتَرَيْنَا لِأَصْدِقَائِنَا هَدَايَا.

Ne zaman yurt dışına gitsek, dostlarımıza hediyeler alırız.

كُلَّمَا زُرْتُ قَرْيَتِي الْقَدِيمَةَ تَذَكَّرْتُ صِبَايَ.

Eski köyümü her ziyaretimde, çocukluğumu anımsarım.

كُلَّمَا تَسَلَّمْتُ رَاتِبِي الشَّهْرِيَّ أَوْدَعْتُ قَلِيلًا مِنْهُ فِي الْمَصْرِفِ.

Maaşımı her aldığımda, az bir kısmını bankaya yatırırım.

(3) أَمَّا : Bu şart edatından sonra genellikle bir isim cümlesi gelmekte olup haberinin başında da her zaman fethalı bir fe harfi (فَ) bulunma zorunluluğu vardır. Türkçeye, (...-e/a gelince; (...) ise; Ama (...); Fakat (...); Ancak (...)) şeklinde tercümesi mümkündür. Bu edatın ve sonrasında gelen harfin kullanımını şu şekilde formülleştirmek mümkündür:

أَمَّا (...) فَـ (...).

Aşağıdaki örnekleri inceleyiniz:

اَلْفَرَنْسِيَّةُ صَعْبَةٌ، أَمَّا اَلْعَرَبِيَّةُ فَسَهْلَةٌ.

Fransızca zordur, Arapça ise kolay.

عَلِيٌّ مِصْرِيُّ الْجِنْسِيَّةِ، أَمَّا خَالِدٌ فَهُوَ عِرَاقِيٌّ.

Ali Mısır uyrukludur, Halid ise Iraklı.

مِنْ أَيْنَ أَنْتُمَا؟ / أَمَّا أَنَا فَمِنَ الْمَكْتَبَةِ، وَأَمَّا زَمِيلِي فَمِنَ الْمُخْتَبَرِ.

İkiniz nereden geliyorsunuz?
Ben kütüphaneden, arkadaşımsa laboratuvardan.

(2) لَوْلَا : Bu edattan sonra gelen şart cümlesi isim cümlesi olup, haberi, cümleden hazfedilmiş (çıkarılmış) مَوْجُودٌ sözcüğüdür. Cevabın başında genellikle fethalı bir lâm (لَ) bulunur. Edat Türkçe'ye (olmasa/olmasaydı) şeklinde çevrilir.

لَوْلَا فَضْلُ اللهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ.

Eğer Allah'ın fazlı ve rahmeti olmasaydı, kaybedenlerden olurdunuz.

لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاكَ.

(Ey Habibim!) Sen olmasaydın alemleri yaratmazdım.

لَوْلَا الْعَقْلُ لَضَاعَ الْإِنْسَانُ.

Şayet akıl nimeti olmasaydı, insan insanlığını kaybederdi.

اَلْمَالُ وَ الْحَيَاةُ

كَانَ لِشَيْخٍ ثَلاَثَةُ بَنِينَ، فَلَمَّا بَلَغُوا أَشُدَّهُمْ أَسْرَفُوا فِي مَالِ أَبِيهِمْ وَلَمْ يَكُونُوا احْتَرَفُوا حِرْفَةً يَكْسِبُونَ بِهَا خَيْرًا لِأَنْفُسِهِمْ فَلاَمَهُمْ أَبُوهُمْ وَ وَعَظَهُمْ فَقَالَ لَهُمْ: يَا بَنِيَّ، إِنْ أَرَدْتُمُ النَّجَاحَ فِي حَيَاتِكُمْ فَاسْعَوْا لِثَلاَثَةِ أُمُورٍ وَ لَنْ تُدْرِكُوهَا إِلاَّ بِأَرْبَعَةِ أَشْيَاءَ. أَمَّا الثَّلاَثَةُ الَّتِي يُسْعَى إِلَيْهَا فَالسَّعَةُ فِي الرِّزْقِ، وَ الْمَنْزِلَةُ فِي النَّاسِ وَ الزَّادُ لِلْآخِرَةِ، وَ أَمَّا الْأَرْبَعَةُ الَّتِي يُحْتَاجُ إِلَيْهَا فِي دَرْكِ هٰذِهِ الثَّلاَثَةِ فَاكْتِسَابُ الْمَالِ مِنْ أَحْسَنِ وَجْهٍ يَكُونُ، ثُمَّ حُسْنُ الْقِيَامِ عَلَى مَا اكْتُسِبَ مِنْهُ، ثُمَّ اسْتِثْمَارُهُ، ثُمَّ إِنْفَاقُهُ فِيمَا يُصْلِحُ الْمَعِيشَةَ وَ يُرْضِي الْأَهْلَ وَ الْإِخْوَانَ، فَيَعُودُ عَلَيْهِ نَفْعُهُ فِي الْآخِرَةِ. وَ سَتُوَفَّقُونَ إِنْ عَمِلْتُمْ بِهٰذِهِ النَّصِيحَةِ فَتَمَسَّكُوا بِهَا تُفْلِحُوا وَ إِلاَّ كُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ.

وَ مَنْ ضَيَّعَ شَيْئًا مِنْ هٰذِهِ الْأَحْوَالِ فَاتَهُ مُرَادُهُ، لِأَنَّهُ إِنْ يُعْرِضْ عَنِ الْاِكْتِسَابِ يُحْرَمْ مِنْ مَالٍ يَعِيشُ بِهِ، وَ إِنْ لَمْ يُحْسِنِ التَّصَرُّفَ فِي مَالِهِ فَمَآلُ الْمَالِ إِلَى الْفَنَاءِ، وَ إِنْ هُوَ أَهْمَلَ اسْتِثْمَارَهُ تَمْنَعْهُ قِلَّةُ الْإِنْفَاقِ مِنْ سُرْعَةِ الذَّهَابِ، وَ إِنْ هُوَ اكْتَسَبَ وَ أَصْلَحَ وَ أَثْمَرَ ثُمَّ أَمْسَكَ عَنْ إِنْفَاقِهِ فِي وُجُوهِهِ وَ مَنَافِعِهِ صَارَ بِمَنْزِلَةِ الْفَقِيرِ الَّذِي لاَ مَالَ لَهُ، ثُمَّ لَمْ يَمْنَعْ ذٰلِكَ أَيْضًا مَالَهُ مِنَ التَّلَفِ بِالْحَوَادِثِ، فَهُوَ كَالسَّدِّ لَمْ تَزَلِ الْمِيَاهُ تَنْصَبُّ فِيهِ فَلَوْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَفَاضٌ وَ مُتَنَفَّسٌ لَخَرِبَ وَ سَالَ مِنْ نَوَاحٍ كَثِيرَةٍ إِنْ لَمْ يَكُنْ قَدِ انْبَثَقَ الْبَثْقَ الْعَظِيمَ فَذَهَبَ الْمَالُ ضَيَاعًا.

كلمة اليوم

إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تُطَاعَ فَسَلْ مَا يُسْتَطَاعُ